

College voor Toetsen en Examens

TERUGBLIK

CENTRAAL EXAMEN
MAATSCHAPPIJKUNDE VMBO
GL/TL
EERSTE TIJDVAK 2023

Versie 1, 12 oktober 2023

Versiebeheer

Versie	Datum	Revisiebeschrijving

Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

INHOUD

1	INLEIDING	4
	QUICKSCAN	4
	DE VRAGENLIJST	4
	AFNAMEGEGEVENS	4
	TERUGBLIK	4
2	CONCLUSIES EN AANDACHTSPUNTEN	5
3	RESULTATEN VAN DE QUICKSCAN	6
4	RESULTATEN VAN DE VRAGENLIJST	8
4.1	VOORBEREIDING OP HET EXAMEN EN AANSLUITING BIJ DE SYLLABUS	8
4.2	UITGANGSMATERIAAL, BRONNEN EN TEKSTEN	9
4.3	MOEILIJKSHEIDSGRAAD	9
4.4	LENGTE	10
4.5	TAALGEBRUIK	10
4.6	VRAAGVORM	11
4.7	CORRECTIEVOORSCHRIFT	11
4.8	VAKSPECIFIEKE VRAGEN	12

1 INLEIDING

Jaarlijks publiceert het College voor Toetsen en Examens (CvTE) voor enkele vakken een terugblik op het examen. Daarvoor wordt – naast de reguliere raadpleging via de Quickscan bij het aanleveren van examenresultaten in WOLF – een uitgebreide vragenlijst gebruikt. De aanleiding voor een terugblik kan een verandering zijn van het onderwijsprogramma, een wijziging in de vorm van het centraal examen of meer algemeen de behoefte aan meer informatie over hoe docenten het examen waarderen. In 2023 is voor maatschappijkunde vmbo gl/tl gekozen, onder meer om de waardering van het centraal examen te peilen na de aangepaste syllabus van 2022.

QUICKSCAN

Via WOLF (Windows Optisch Leesbaar Formulier) geven examinatoren per vraag de scores van hun kandidaten voor het centraal examen aan Cito door. Ten behoeve van de normering stelt Cito op basis van de WOLF-gegevens een toets- en itemanalyse van het centrale examen op. Via WOLF wordt de examinatoren gevraagd naar hun mening over de moeilijkheidsgraad, de lengte en de aansluiting op het gegeven onderwijs. Ook wordt de examinatoren gevraagd welk rapportcijfer zij aan dit centraal examen zouden geven. De resultaten van deze bevraging via WOLF worden weergegeven via de Quickscan. De Quickscan geeft een beeld van de mening van de docenten over het centraal examen nadat zij de eerste correctie hebben verricht.

DE VRAGENLIJST

Bij enkele vakken zijn de examinatoren ook ná de normering middels een uitgebreidere vragenlijst over het centrale examen eerste tijdvak bevraagd. Met de gegevens die door Cito zijn verzameld d.m.v. de Quickscan en vragenlijst, beoogt CvTE om een representatief beeld te verkrijgen van de meningen van de docenten over het centrale examen. CvTE kan dan bezien of in toekomstige centrale examens, met behoud van handhaving van het niveau, ingespeeld kan worden op de wensen en opvattingen uit het veld. Met uitzondering van het rapportcijfer maken de vragen uit de Quickscan eveneens deel uit van de vragenlijst. Het is mogelijk dat dezelfde vraag verschillend beantwoord is doordat de Quickscan vóór en de vragenlijst ná de normering is afgenomen.

AFNAMEGEGEVENS

Cito publiceert voor elk examen jaarlijks de afnamegegevens in de zogenaamde Toets en Itemanalyse. Zie hiervoor: [cito.nl](https://www.cito.nl)

TERUGBLIK

De resultaten van de Quickscan (paragraaf 3) en de vragenlijst (paragraaf 4) vormen samen met een overzicht van de afnamegegevens (paragraaf 5) de terugblik op het centraal examen. De terugblik start met de conclusies die het CvTE trekt uit de gepresenteerde gegevens (paragraaf 2).

2 CONCLUSIES EN AANDACHTSPUNTEN

De Quickscan is door 339 docenten ingevuld (zie paragraaf 3), 55 docenten hebben de uitgebreide vragenlijst ingevuld. De voornaamste bevindingen uit de Quickscan en de uitgebreide vragenlijst zijn:

Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat het tweede examen na de vernieuwing van de syllabus goed ontvangen is door de docenten, beter nog dan het examen van vorig jaar. De resultaten van de Quickscan en de vragenlijst schetsen het beeld dat de docenten overwegend positief zijn over het centraal examen maatschappijkunde vmbo gl/tl 2023. Dit is af te leiden uit het gegeven dat de docenten het centraal examen als waarderingscijfer een 6,43 geven. In 2022 was het waarderingscijfer een 5,93 en in 2021 een 5,32.

Een groot deel van de docenten waardeert in de Quickscan de inhoudelijke aansluiting van het centraal examen bij het gegeven onderwijs als 'goed' of 'zeer goed' (41%) of 'voldoende' (48%). Deze cijfers komen overeen met de gegevens die docenten bij deze vraag in de vragenlijst ingevuld hebben. In de vragenlijst geeft 12,7% van de docenten aan dat het examen 'volledig' aansluit aan de eisen van de syllabus. 78,2% vindt dat het examen 'voldoende' aansluit en 7,3% 'onvoldoende'.

In de uitgebreide vragenlijst staan verschillende opmerkingen over de taligheid van het examen. Het examen wordt in de toelichting door een aantal docenten als te talig ervaren. De cijfers geven aan dat bijna de helft van de docenten (47,3%) het taalgebruik bij de vragen ervaart als 'moeilijk', 18,2% als 'zeer moeilijk' en 32,7% als 'precies goed'. Het grootste deel van de docenten (67,3%) geeft aan dat de contexten grotendeels begrijpelijk zijn voor de kandidaat. De groep docenten die het examen 'moeilijk' vinden, is even groot als de groep die het examen 'niet te moeilijk en niet te makkelijk' vinden (beide 49,1%).

Over de analyse maatschappelijk vraagstuk geeft meer dan 2/3 van de docenten (68%) aan geen voorstander te zijn om dit onderdeel naar het begin van het examen te verplaatsen. Hetzelfde aantal geeft aan dat de teksten 'precies lang genoeg zijn' in verhouding tot het aantal vragen.

In het examen zijn nieuwe vraagvormen getoetst, waarbij een kandidaat een uitleg moet geven bij het gekozen antwoord. Hierdoor wordt meer begrip getoetst en minder pure reproductie. De grootste groep (40%) geeft aan dat er '(iets) meer van dit type vragen' in volgende examens terug te zien. Van 36% van de docenten geldt 'even veel van dit type vragen', 24% van de docenten ziet liever '(iets) minder van dit type vragen' in volgende examens.

In centrale examens hoort een bepaalde mate waarin vaardige en minder vaardige kandidaten onderscheiden worden. Het grootste deel van de docenten (61,8%) vindt het onderscheidend vermogen 'voldoende'. Een kleiner deel (29,1%) vindt deze onderscheiding 'onvoldoende'.

Uit de Quickscan en de uitgebreide vragenlijst komt de taligheid van het examen naar voren als aandachtspunt dat voor volgende examens meegenomen moet (blijven) worden. Meerdere docenten geven aan dat het examen soms veel van de vaardigheid begrijpend lezen van de kandidaat vraagt.

Het College voor Toetsen en Examens stelt de inbreng van docenten maatschappijkunde tijdens een examencampagne, via een uitgebreide vragenlijst, Examenlijnmeldingen, de Quickscan of via het beveiligd besloten forum, zeer op prijs en neemt die elk jaar mee in hun evaluatie. Het College voor Toetsen en Examens brengt verbeteringen in het examen aan daar waar dat mogelijk is en probeert ook duidelijk te maken waarom dingen zijn zoals ze zijn. Heel hartelijk dank voor alle reacties in deze enquête.

3 RESULTATEN VAN DE QUICKSCAN

Bron: www.cito.nl

Wat is uw oordeel over de moeilijkheidsgraad van het examen?				
Ik vind het examen			Abs.	Perc.
te moeilijk.			16	5%
moeilijk.			184	54%
niet te moeilijk/niet te makkelijk.			128	38%
makkelijk.			11	3%
te makkelijk.			0	0%
		N=	339	100%

gemiddelde 2,40
standaardafw. 0,63

Wat is uw oordeel over de lengte van het examen in verhouding tot de tijd die de kandidaat ervoor beschikbaar heeft?				
Het examen is			Abs.	Perc.
Te lang			60	18%
Precies goed			275	81%
Te kort			4	1%
		N=	339	100%

gemiddelde 1,83
standaardafw 0,40

Wat is uw oordeel over de inhoudelijke aansluiting van het examen bij het gegeven onderwijs?				
			Abs.	Perc.
Zeer goed			6	2%
Goed			132	39%
Voldoende			163	48%
Onvoldoende			34	10%
slecht			4	1%
		N=	339	100%

gemiddelde 3,30
standaardafw 0,72

Welk cijfer zou u dit examen geven?				
Ik geef dit examen een:			Abs.	Perc.
	1		0	0%
	2		0	0%
	3		0	2%
	4		0	3%
	5		30	9%
	6		116	34%
	7		138	41%
	8		35	10%
	9		3	1%
	10		0	0%
			N=	339

gemiddelde 6,43
standaardafw 1,06

4 RESULTATEN VAN DE VRAGENLIJST

4.1 VOORBEREIDING OP HET EXAMEN EN AANSLUITING BIJ DE SYLLABUS

Welke documenten gebruikt u bij de voorbereiding van jouw leerlingen op het examen?				
	Altijd	Meestal	Zelden	Nooit
Een (combinatie van) methode(n)	46 (83,6%)	7 (12,7%)	0 (0,0%)	2 (3,6%)
September- en/of Maartmededelingen van CvTE	17 (30,9%)	12 (21,8%)	15 (27,3%)	11 (20,0%)
Oude examens	50 (90,9%)	4 (7,3%)	1 (1,8%)	0 (0,0%)
Syllabus (gepubliceerd door CvTE)	32 (58,2%)	11 (20,0%)	10 (18,2%)	2 (3,6%)
Regeling toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens VO	25 (45,5%)	10 (18,2%)	10 (18,2%)	10 (18,2%)

Beantwoordt het examen aan de eisen die in de door CvTE gepubliceerde syllabus worden gesteld?		
Het examen beantwoordt		
volledig aan de eisen	7	12,7 %
in voldoende mate aan de eisen	43	78,2 %
in onvoldoende mate aan de eisen	4	7,3 %
in het geheel niet aan de eisen	0	0,0 %
Dit kan ik niet beoordelen	1	1,8 %
Totaal	55	100,0%

Wat is uw oordeel over de inhoudelijke aansluiting van het examen bij het gegeven onderwijs?		
zeer goed	4	7,3 %
goed	23	41,8 %
voldoende	22	40,0 %
onvoldoende	6	10,9 %
slecht	0	0,0 %
Totaal	55	100,0%

4.2 UITGANGSMATERIAAL, BRONNEN EN TEKSTEN

Het is de bedoeling om contexten zo te kiezen dat zij voor de kandidaten begrijpelijk zijn. Wat is uw mening over de begrijpelijkheid voor de kandidaat van de gebruikte contexten? De contexten zijn voor de kandidaat		
allemaal begrijpelijk	6	10,9 %
grotendeels begrijpelijk	37	67,3 %
grotendeels niet begrijpelijk	12	21,8 %
geen van alle begrijpelijk	0	0,0 %
Totaal	55	100,0%

4.3 MOEILIKSHEIDSGRAAD

Wat is uw oordeel over de moeilijkheidsgraad van het examen? Ik vind het examen		
te moeilijk	1	1,8 %
moeilijk	27	49,1 %
niet te moeilijk / niet te makkelijk	27	49,1 %
makkelijk	0	0,0 %
te makkelijk	0	0,0 %
Totaal	55	100,0%

Wat is uw oordeel over de mate waarin het examen de vaardige en minder vaardige kandidaten onderscheidt?		
Het onderscheidend vermogen is		
voldoende	34	61,8 %
onvoldoende	16	29,1 %
Kan ik niet beoordelen	5	9,1 %
Totaal	55	100,0%

4.4 LENGTE

Wat is uw oordeel over de lengte van het examen in verhouding tot de tijd die de kandidaat ervoor beschikbaar heeft?		
Het examen is		
te lang	10	18,2 %
precies goed	44	80,0 %
te kort	1	1,8 %
Totaal	55	100,0%

4.5 TAALGEBRUIK

Hoe beoordeelt u de moeilijkheidsgraad van het taalgebruik bij de vragen?		
Ik vind het taalgebruik bij de vragen		
zeer moeilijk	10	18,2 %
moeilijk	26	47,3 %
precies goed	18	32,7 %
te gemakkelijk	1	1,8 %
Totaal	55	100,0%

4.6 VRAAGVORM

Een gesloten vraag is een vraagvorm waarbij de kandidaat moet kiezen uit een beperkt aantal antwoordmogelijkheden die vooraf gegeven zijn. Een open vraag is een vraagvorm waarbij een kandidaat het antwoord zelf moet formuleren. In het examen worden zowel open als gesloten vragen gebruikt.

Wat vindt u van de verdeling van beide vraagvormen in het examen?

Ik vind de verdeling van de vraagvormen

goed	33	60,0 %
niet (zo) goed, ik heb liever een groter aantal gesloten vragen	6	10,9 %
niet (zo) goed, ik heb liever een groter aantal open vragen	15	27,3 %
niet (zo) goed, ik heb liever uitsluitend gesloten vragen	1	1,8 %
niet (zo) goed, ik heb liever uitsluitend open vragen	0	0,0 %
Totaal	55	100,0%

In het examen komen reproductieve vragen (kennis) en productieve vragen (inzicht en toepassing) voor.

Wat is uw mening over de verhouding tussen het aantal reproductieve vragen en het aantal productieve vragen?

Ik vind de verhouding tussen reproductieve en productieve vragen

goed	39	70,9 %
niet (zo) goed, ik heb liever een groter aantal reproductieve vragen	11	20,0 %
niet (zo) goed, ik heb liever een groter aantal productieve vragen	5	9,1 %
Totaal	55	100,0%

4.7 CORRECTIEVOORSCHRIFT

Het correctievoorschrift bestaat uit een algemeen gedeelte en een vakspecifiek gedeelte. In het algemene gedeelte staan de algemene regels voor de correctie van examenvragen. Het vakspecifieke gedeelte bevat het beoordelingsmodel met het bijbehorende scoringsvoorschrift.

In welke mate geeft het beoordelingsmodel u voldoende houvast om bij de antwoorden van een kandidaat te bepalen hoeveel scorepunten u moet toekennen?

Het beoordelingsmodel geeft mij bij

alle vragen voldoende houvast	8	14,5 %
de meeste vragen voldoende houvast	43	78,2 %
de meeste vragen onvoldoende houvast	4	7,3 %
alle vragen onvoldoende houvast	0	0,0 %
Totaal	55	100,0%

4.8 VAKSPECIFIEKE VRAGEN

Vraag 19 en vraag 40 in het examen zijn vragen waarin een leerling een uitleg moet geven bij zijn antwoord. Hierdoor wordt meer begrip getoetst, en minder pure reproductie.

In volgende examens zie ik graag

veel meer van dit type vragen	0	0,0 %
(iets) meer van dit type vragen	10	40,0 %
even veel van dit type vragen	9	36,0%
(iets) minder van dit type vragen	6	24,0 %
veel minder van dit type vragen	0	0,0 %
Totaal	25	100,0%

Bij de vragen in de analyse maatschappelijk vraagstuk horen een aantal bronteksten. Wat is uw oordeel over de omvang van de inleidende teksten voor de beantwoording van de vragen?

Ik vind dat in verhouding tot het aantal vragen de teksten

te kort zijn	3	12,0 %
precies lang genoeg zijn	17	68,0 %
te lang zijn	5	20,0 %
Totaal	25	100,0%

De analyse maatschappelijk vraagstuk is altijd het laatste onderdeel van het examen, na Politiek en beleid en Criminaliteit en rechtsstaat.

Dat heeft voor- en nadelen.

Bent u er voorstander van om de volgorde te wijzigen en het examen te beginnen met de analyse maatschappelijk vraagstuk?

nee	17	68,0%
ja	8	32,0%
Totaal	25	100,0%

Bij open vragen waar de kandidaat meer dan één antwoordelement moet geven, biedt het examen taalsteun in de vorm van een "Doe het zo:". Het aanbieden van die taalsteun heeft voor- en nadelen.

Welk van de volgende uitspraken geeft het beste uw mening weer over de taalsteun?

De taalsteun

helpt de kandidaten hun antwoord te structureren	19	76,0 %
zorgt voor (veel) overbodig overschrijfwerk voor de kandidaten	5	20,0 %
hindert de kandidaten in hun beantwoording van de vraag	1	4,0 %
Totaal	25	100,0%

Hebt u nog opmerkingen of een toelichting? (Uw respons op deze open vraag wordt integraal en indien nodig geanonimiseerd gepubliceerd).

Analyse maatschappelijk vraagstuk is het meeste leeswerk, dit zit altijd achteraan. Leerlingen zijn dan niet meer optimaal in hun focus.

Er was in het examen een vraag negatief gesteld. Je zag direct dat dat voor problemen zorgde bij leerlingen. Dat dus liever niet meer doen. Ik kwam nogal eens tegen dat ik iets fout moest rekenen waarbij ik dacht als de vraag scherper gesteld was geweest had de leerling een beter antwoord kunnen produceren.

Een aantal vragen in het examen waren erg talig.... drie vier keer leen voor leerlingen voordat ze helder hebben wat ze eigenlijk moeten doen. Testen we dan kennis of leesvaardigheid?

Het examen blijft vaak teveel hangen bij dezelfde subonderdelen van een onderwerp. Daarnaast is het grote probleem rondom het examen mask niet alleen het examen zelf, maar de hoeveelheid en complexiteit van de te kennen leerstof. De syllabus is te uitgebreid en sluit niet aan bij het niveau van vmbo gl/tl.

De moeilijkheidsgraad van Het taalgebruik is voor sommige leerlingen moeilijk omdat ze twee jaar corona les hebben gehad achter een computerscherm.

Examen was wederom te lang

Qua inhoud is het examen prima. Wat de leerlingen moeten leren is te veel. Waardoor je ook weer minder diepgang krijgt.

Antwoordmodel te specifiek. Daar gaan hoop punten In verloren. Scala antwoorden lijkt me goed, het antwoordmodel erkent slechts een specifiek antwoord vaak. Daar zit bij mij de pijn.

Als er in een enquête iets wordt gevraagd over vraag 19 en 40 zou ik er kort bij zetten waar die vragen over gingen. Ik heb het nu opgezocht, maar een luie docent zal dat niet doen en dat vertroebelt de representativiteit van de uitkomst.

Examen week af van oude examens waardoor voorbereiding door middel van oude examens ingewikkeld was.

De 'doe het zo' klopte in dit examen vaak niet met de vraagstelling zelf. Ik vind sowieso de taal altijd het grote problemen met de examens maatschappijkunde, al jaren. Vragen zijn vaak dubbelzinnig, inleidingen omslachtig. En het CV klopt vaak niet, in die zin dat een antwoord dat goed is volgens de syllabus er niet bij staat, maar ook dat antwoorden die volgens de vraag en het CV zelf fout zijn toch in het CV staan als goed antwoord. Dit geeft veel ruis bij de tweede correctie.

Niet teveel leesvaardigheid gaan beoordelen. Er is veel begrijpend lezen in het examen.

Het is een erg talig examen. Leerlingen die niet goed kunnen begrijpend lezen, zijn zeer in het nadeel. Ik weet dan niet of de vakkennis in orde is, omdat ze de vraagstelling soms niet begrijpen.

Meer vragen waarin kandidaten uitleg moeten geven is zeker gewenst. Voorkeur heeft dan wel om het aantal op het examen in te korten. Het valt mij toch af dat er veel leerlingen tot het einde blijven zitten en hierdoor tijdsdruk gaan ervaren.

Vragen over framingtheorie : er waren meerdere antwoorden mogelijk dan in het antwoordmodel werd vermeld. Vraag over scheiding van feiten en meningen was erg vaag geformuleerd (net als het antwoordmodel) Start met analyse maatschappelijk vraagstuk - de leerlingen zijn dan nog fris bij de start van het examen.

<p>Dit jaar teveel meerkeuze vragen. Te weinig toetsing van basale kennis. AMV schrappen. Dat is een trucje aanleren, is meer NL dan MASK, is meer leesvaardigheid.</p>
<p>nee, vond het een prima toets</p>
<p>Ik heb gemerkt dat het AMV iets anders in elkaar zat dan voorgaande jaren. Er werd minder naar de kenmerken van het maatschappelijk vraagstuk en naar de vier invalshoeken gevraagd. Ik weet niet of dit bewust was, maar mijn leerlingen vonden dit gedeelte daardoor moeilijker dan dat we geoefend hadden.</p>
<p>Wederom waren er een aantal vragen, waarbij het leek dat deze dusdanig waren geformuleerd, dat de leerling om de tuin werd geleid. Zo werd het naast een toets maatschappijkunde ook een toets begrijpend lezen. Dit komt vaker voor de laatste jaren en vind ik een zeer slechte zaak.</p>
<p>Nee hoor</p>
<p>Dit examen had wel erg vaak juist onjuist vragen, met name bij het onderdeel politiek. Dat mag best iets meer open vragen bevatten.</p>
<p>Vind dat er verhoudingsgewijs te veel vragen over de analyse maatschappelijk vraagstuk gingen.</p>

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.Examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.Staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps- onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.Examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensnt2.nl](https://www.Staatsexamensnt2.nl)